

Anonymiseret præmis fra dom af 13. februar 2020 i Østre Landsrets sag BS 4644/2019

Landsrettens begrundelse og resultat

Medievirksomhed A og ansvarshavende chefredaktør C har ikke bestridt, at en udgivelse af den omtvistede bog i et avis-særtillæg formelt er en overtrædelse af forbuddet nedlagt den 8. oktober 2016, men de har som for byretten bestridt, at de kan straffes for overtrædelse af forbuddet.

Adressat for forbuddet

Medievirksomhed A og C har for landsretten navnlig gjort gældende, at det følger af Højesterets kendelse trykt i U.2018.651, at Medievirksomhed A ikke var rette adressat for et forbud. Straf for overtrædelsen af det nedlagte forbud vil derfor være i strid med legalitetsprincippet.

Da byretten nedlagde forbud den 8. oktober 2016, var retsstillingen ifølge Højesterets kendelse af 11. november 2013 (U.2014.462), som anført af Højesteret i kendelsen af 2. november 2017 om den forbudskendelse, som denne sag angår (U.2018.651), at der kunne nedlægges forbud over for en institution som Danmarks Radio eller et selskab, der ejer eller driver medievirksomhed. Medieansvarslovens regler om straf og erstatning indebar ikke en begrænsning heri.

I overensstemmelse med den retstilstand, der ifølge Højesterets kendelse af 11. november 2013 (U.2014.462) var gældende, rettede Politiets Efterretningstjeneste den 8. oktober 2016 forbudsbegæringen mod Medievirksomhed A. Byretten tog begæringen til følge og nedlagde følgende forbud:

”Det forbydes sagsøgte, Medievirksomhed A, direkte eller via de trykte, digitale eller mobile medier, som sagsøgte udgiver, herunder landsdækkende dagblade og lokalaviser i Danmark, at offentliggøre indholdet af bogen ”Syv år for PET, Jakob Scharfs tid” skrevet af H ... eller på anden måde omtale indholdet af hele eller dele af bogen eller hele eller dele af manuskriptet til bogen.”

Forbuddet blev stadfæstet af landsretten ved kendelse af 9. november 2016. Landsretten fandt herved, at forbuddet efter den retstilstand, som var fastslået ved Højesterets kendelse af 11. november 2013, kunne rettes mod Medievirksomhed A.

I Højesterets kendelse af 2. november 2017 (U.2018.651 H) om den forbudskendelse, som denne sag angår, hedder det blandt andet:

” [at] forbud, der nedlægges efter afsigelsen af kendelsen i denne sag, ... skal rettes mod den ansvarshavende chefredaktør personligt, medmindre medieforetagendet som sådant er ansvarligt efter medieansvarslovens regler.”

Højesteret fandt imidlertid, at denne ændring af retstilstanden ikke skulle have virkning for det forbud, der var nedlagt over for Medievirksomhed A, idet

” ... det er med rette, at Politiets Efterretningstjeneste og landsretten har forstået kendelsen [af 11. november 2013] således, at undladelsesforpligtelsen generelt påhvilede den øverste ledelse af de medier, der nedlægges forbud over for. Under hensyn hertil og til den forudsigelighed om den gældende retstilstand, der bør gælde i et retssamfund, finder vi ikke grundlag for at ophæve forbuddet i den foreliggende sag med henvisning til, at Medievirksomhed A ikke er rette adressat.”

Da forbuddet over for Medievirksomhed A er opretholdt af Højesteret, er der hjemmel til at straffe forsætlige overtrædelser af forbuddet og forsætlig medvirken hertil i retsplejelovens § 430, stk. 1 og 2. Legalitetsprincippet i straffelovens § 1 og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 7, stk. 1, 1. pkt., er herefter ikke til hinder for at straffe Medievirksomhed A og C for overtrædelse af forbuddet. Den for fremtidige sager ændrede retstilstand, som følger af Højesterets kendelse af 2. november 2017, må endvidere anses for et for strafskylden for overtrædelse af forbuddet i denne sag uvedkommende forhold, der ikke kan føre til, at der ikke kan straffes for overtrædelse af forbuddet, jf. straffelovens § 3, stk. 1, og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 7, stk. 1, 2. pkt., eller princippet heri.

Herefter og af de grunde, som byretten i øvrigt har anført, tiltrædes det, at legalitetsprincippet ikke er til hinder for at straffe Medievirksomhed A og C for overtrædelse af forbuddet.

Skyldvurdering

Forbuddet af 8. oktober 2016 er lovligt forkyndt, jf. retsplejelovens § 157, stk. 1, nr. 2, litra c, over for en ansat i Medievirksomhed A, journalist G på Dagblad D. Af byrettens forbudskendelse og den medfølgende vejledning fremgik, at overtrædelse af forbuddet kunne medføre strafansvar.

Den administrerende direktør F for Medievirksomhed A og den ansvarshavende chefredaktør C for Dagblad B var ifølge det, de har forklaret, begge bekendt med forbuddet forud for offentliggørelsen af ”Syv år for PET, Jakob Scharfs tid” som særtillæg til søndagsudgaven af Dagblad B den 9. oktober 2016. C havde forud herfor den 7. oktober 2016 orienteret F om, at han agtede at publicere bogen som særtillæg i Dagblad B, ligesom C den 8. oktober 2016, efter fra F at have fået tilsendt forbudskendelsen, meddelte F, at han havde besluttet sig for at udgive særsektionen.

Forbuddet var efter sin ordlyd unisforståeligt rettet mod Medievirksomhed A og angik offentliggørelse i "trykte, digitale eller mobile medier, som sagsøgte udgiver, herunder landsdækkende dagblade og lokalaviser i Danmark". Efter indholdet af forbudskendelsen kunne hverken F eller C være i tvivl om, at adressaten for forbuddet var Medievirksomhed A og alle de medier, som selskabet ejer. F har i overensstemmelse hermed for byretten forklaret, at det, da han den 8. oktober 2016 modtog forbudskendelsen, stod ham klart, at forbuddet var rettet mod Medievirksomhed A og alle selskabets medier. Efter ordlyden af forbuddet kunne de endvidere ikke være i tvivl om, at offentliggørelsen af "Syv år for PET, Jakob Scharfs tid" i Dagblad B ville stride imod det nedlagte forbud.

Det tiltrædes derfor, at Medievirksomhed A forsætligt har overtrådt forbuddet ved den skete offentliggørelse, og at C forsætligt har medvirket hertil. At F og C var af den opfattelse, at forbuddet rettelig burde have været rettet mod den ansvarshavende chefredaktør E for Dagblad D, ændrer ikke herpå. Det bemærkes herved, at Medievirksomhed A havde adgang til ved kære at anfægte det nedlagte forbud, herunder med hensyn til adressaten for forbuddet, hvilket også skete ved det kæreskrift, der blev indgivet den 8. oktober 2016 og således inden offentliggørelsen af "Syv år for PET, Jakob Scharfs tid" som særtillæg til søndagsudgaven af Dagblad B den 9. oktober 2016.

Retten til ytringsfrihed

Medievirksomhed A og C har gjort gældende, at håndhævelse af det nedlagte forbud vil være i strid med den særlige beskyttelse af pressens ret til ytringsfrihed, som følger af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10.

Et forbud mod pressens offentliggørelse af oplysninger, som hævdes at være fortrolige og følsomme, eller efterfølgende sanktioner mod offentliggørelse af sådanne oplysninger er et indgreb i ytrings- og informationsfriheden, som kun kan foretages, såfremt tungtvejende grunde taler herfor, jf. herved principperne bag grundlovens § 77 samt artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter begrænsninger i ytringsfriheden kun kan ske i det omfang, de "er nødvendige i et demokratisk samfund", herunder blandt andet af hensyn til statens sikkerhed, jf. blandt andet Menneskerettighedsdomstolens dom af 10. december 2007 i sag 69698/01, Stoll mod Schweiz, navnlig præmis 110, og Menneskerettighedsdomstolens dom af 19. december 2006 i sag 62202/00, Radio Twist A.S. mod Slovakiet, præmis 33-36, 40 og 41, samt Højesterets dom i U.2010.1859.

I denne afvejning indgår navnlig alvoren af den formodede trussel mod statens sikkerhed og om det, der agtes offentliggjort, angår et spørgsmål af særlig offentlig interesse samt – i tilfælde, hvor offentliggørelse har fundet sted – den måde, hvorpå offentliggørelsen fandt sted, jf. blandt andet Menneskerettighedsdomstolens dom af 10. december 2007 i sag 69698/01, Stoll mod Schweiz, præmis 110-112 og 115-136 samt 140-152. Varigheden af ind-

grebet skal endvidere tages i betragtning, jf. blandt andet dom af 18. maj 2004 i sag 58148/00, Éditions Plon mod Frankrig, præmis 44-57. Forbud mod at offentliggøre oplysninger, der allerede er offentligt tilgængelige, eller sanktioner herimod vil normalt være et uforholdsmæssigt indgreb i ytringsfriheden, jf. blandt andet dom af 26. november 1991 i sag 13166/87, Sunday Times mod Storbritannien (nr. 2), præmis 54-56, og dom af 26. november 1991 i sag 13585/88, Observer og Guardian mod Storbritannien, præmis 69-70. Endelig indgår det i vurderingen, hvilken sanktion der pålægges den, der afslører fortrolige oplysninger, jf. dom af 8. oktober 2013 i sag 30210/06, Ricci mod Italien, præmis 52 og 59, dom af 6. juli 2010 i sag 37520/07, Niskasaari mfl. mod Finland, præmis 77-80, dom af 10. december 2007 i sag 69698/01, Stoll mod Schweiz, præmis 112 og 153-161, og dom 17. januar i sag 29576/09, Lahtonen mod Finland, præmis 78.

Østre Landsret foretog ved prøvelsen af det nedlagte forbud en afvejning efter grundlovens § 77 og artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention af den formodede trussel mod statens sikkerhed og rigets forsvar over for hensynet til pressens ytringsfrihed, ligesom landsretten tog stilling til proportionaliteten af et indgreb. Landsretten inddrog herved blandt andet det forhold, at retsmødet om forbuddet blev afholdt uden underretning af Medievirksomhed A, at indholdet af bogen ikke var kendt for byretten, at det var hele bogens indhold, som det blev forbudt at offentliggøre, og at visse dele af bogens indhold havde været offentligt omtalt. Landsretten fastslog, at forbuddet burde have været tidsmæssigt begrænset, men at dette ikke kunne føre til ophævelse af byrettens kendelse.

Landsretten finder som byretten, at det indgreb, som forbuddet indebar i pressens ret til at ytre sig, som også antaget i landsrettens kendelse i forbudssagen, var foreneligt med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10.

Det må endvidere anses for foreneligt med konventionen at straffe Medievirksomhed A og C for deres forsætlige overtrædelse af forbuddet. I et demokratisk samfund må det således anses for nødvendigt at kunne sanktionere forsætlige overtrædelser af forbud og påbud, som er nedlagt af domstolene.

Straffastsættelse

Det fremgår af forarbejderne til strafbestemmelsen i retsplejelovens § 430, stk. 1 og 2, at de hidtil gældende regler om strafansvar for overtrædelse af et forbud blev opretholdt. Straffastsættelsen skal derfor tage udgangspunkt i det hidtil gældende strafniveau.

Ved fastsættelsen af straffene i denne sag må det tillægges væsentlig betydning, at forbuddet var nedlagt for at hindre udbredelse af oplysninger, som det var sandsynliggjort var fortrolige og omfattet af straffelovens § 152 og § 152 d, og som det var vurderet nødvendigt at hemmeligholde for at varetage væsentlige sikkerhedsmæssige hensyn til offentlige

interessere, statens sikkerhed og rigets forsvar. Det må tillige indgå med betydelig vægt, at C ifølge den motivering, han gav den 9. oktober 2016 for at offentliggøre bogen, og hans efterfølgende indstilling af H til Cavlingprisen gik ud fra, at bogen indeholdt fortrolige oplysninger. Efter indholdet og sammenhængen i det skrevne er der herved ikke grundlag for at antage, at C brugte udtrykket "fortrolig" i en anden og snævrere betydning end en sædvanlig forståelse af ordet. Offentliggørelsen er således sket med fuld bevidsthed om, at der dermed kunne blive afsløret fortrolige oplysninger af betydning for statens sikkerhed og rigets forsvar. At Medievirksomhed A og C – uden at der ses at have været en afgørende samfundsmæssig interesse i en offentliggørelse på dette tidspunkt – bragte særtillægget med bogen den 9. oktober 2016 uden at afvente udfaldet af den kære, som Medievirksomhed A forinden havde indleveret, er også en skærpende omstændighed. For C's vedkommende indgår det tillige, at det var ham, der som ansvarshavende chefredaktør på Dagblad B besluttede at offentliggøre bogen på trods af det nedlagte forbud.

Ved straffastsættelsen skal landsretten påse, at straffen ikke vil udgøre et uproportionalt indgreb i pressens ret til ytringsfrihed efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10.

Henset til karakteren og grovheden af overtrædelsen sammenholdt med det proportionalitetshensyn, som skal iagttages, finder landsretten, at straffene skal fastsættes således, at bøden for Medievirksomhed A forhøjes til 250.000 kr., og bøden for ansvarshavende chefredaktør C forhøjes til 100.000 kr. Forvandlingsstraffen for den sidstnævnte bøde fastsættes til fængsel i 40 dage.

Med denne ændring stadfæster landsretten herefter byrettens dom.

Sagsomkostninger

Efter sagens udfald skal Medievirksomhed A og C i sagsomkostninger for landsretten solidarisk betale 60.750 kr. til Politiets Efterretningstjeneste til dækning af udgifter til advokatbistand inkl. moms og retsafgift på 750 kr. Ved fastsættelsen af beløbet til dækning af udgifter til advokatbistand er der henset til sagens karakter, omfang og forløb.